

Zaufanie społeczne

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2022

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Już od dwudziestu lat sprawdzamy, jak kształtuje się poziom zaufania w społeczeństwie. W sondażu zrealizowanym jeszcze przed inwazją Rosji na Ukrainę, podobnie jak w ubiegłych latach, zapytaliśmy o zaufanie w sferze prywatnej i publicznej. Interesował nas stosunek Polaków do innych – nieznanym, partnerów biznesowych oraz różnych instytucji i organizacji.

UOGÓLNIONE ZAUFANIE SPOŁECZNE

Niezmiennie od 20 lat, od kiedy pytamy o tę kwestię, badani uważający, że większości ludzi można ufać, są w mniejszości. Obecnie¹ pogląd taki wyraża mniej więcej co piąty respondent (19%), a zdecydowana większość jest zdania, że w stosunkach z innymi trzeba być bardzo ostrożnym (77%). W ciągu ostatnich dwudziestu lat opinie na ten temat zmieniały się jedynie w bardzo niewielkim stopniu. W całym tym okresie przekonanie, że większości ludzi można ufać, relatywnie najczęściej wyrażane było w latach 2008–2010.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (382) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

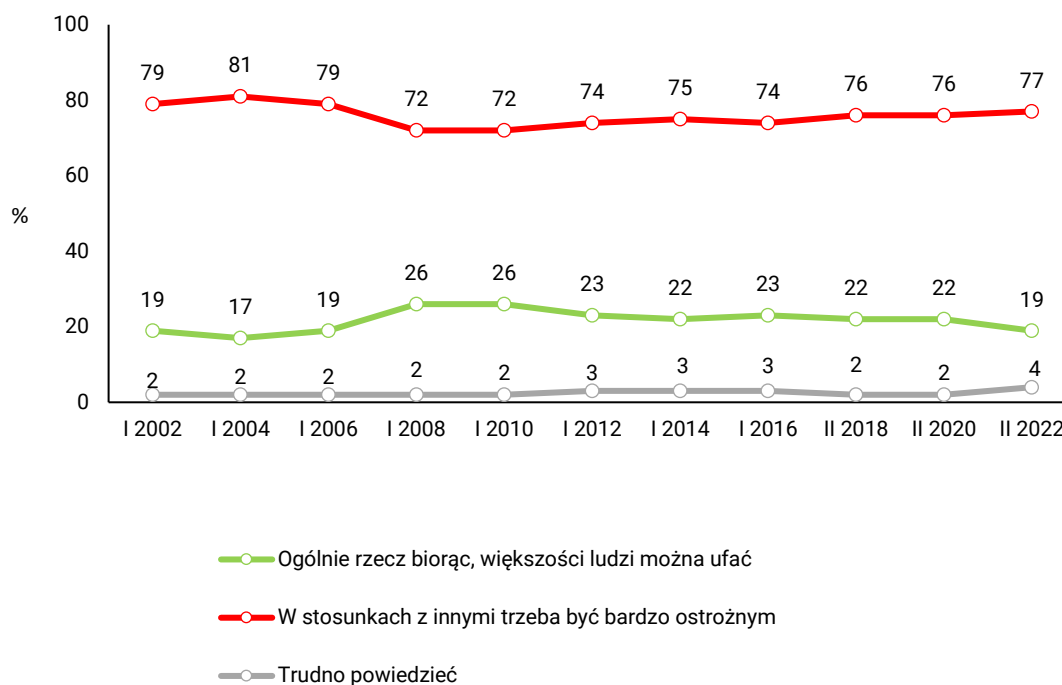
- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 31 stycznia do 10 lutego 2022 roku na próbie liczącej 1065 osób (w tym: 52,7% metodą CAPI, 30,3% – CATI i 17,0% – CAWI).

Badanie zostało zrealizowane przed inwazją Rosji na Ukrainę.

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

RYS. 1. Która z dwóch opinii dotyczących życia społecznego w Polsce jest bliższa Pana(i) poglądom?

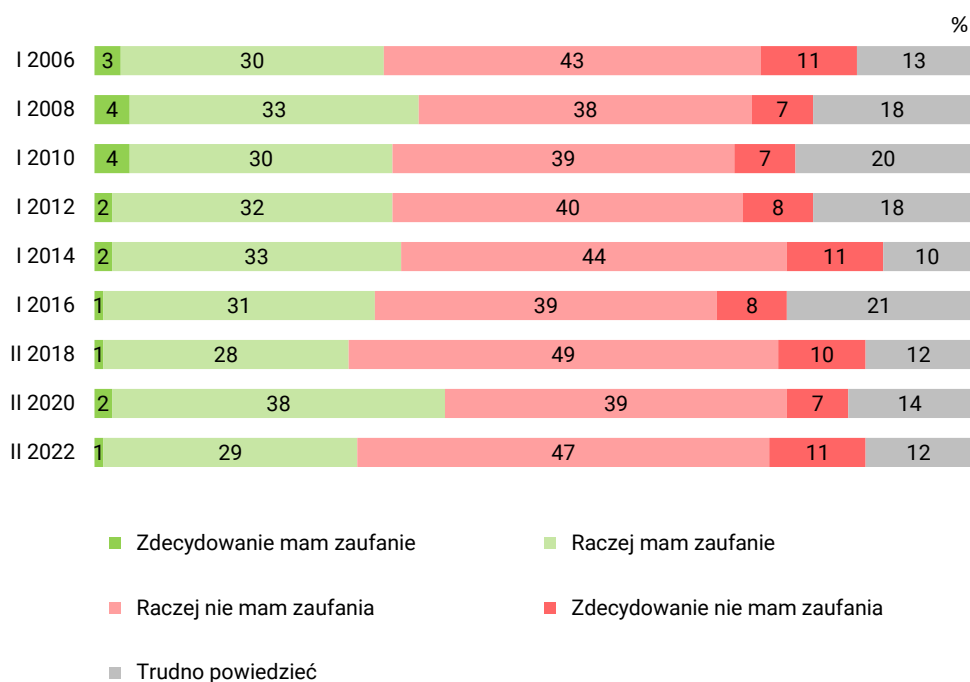
Z analizy zróżnicowań społeczno-demograficznych wynika, że większe uogólnione zaufanie do innych wyrażają badani mieszkający w średnich i dużych miastach, respondenci lepiej wykształceni, o wyższych dochodach *per capita*, znajdujący się w lepszym położeniu materialnym. W grupach społeczno-zawodowych są to najczęściej kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem oraz średni personel, technicy.

Istotne znaczenie w tym kontekście mają poglądy polityczne i kwestie światopoglądowe. Zaufanie do innych częściej niż pozostali deklarują ankietowani identyfikujący się z prawicą, a biorąc pod uwagę poziom religijności mierzony częstością udziału w praktykach religijnych – osoby najbardziej religijne (uczestniczące w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu).

Badani, zapytani o stosunek do nieznajomych, z którymi spotykają się w różnych sytuacjach, częściej mówią o braku zaufania niż o zaufaniu (58% wobec 30%). Po zarejestrowanym dwa lata temu wzroście zaufania wobec innych, w tym roku notujemy spadek i obecne wyniki są zbliżone do tych sprzed czterech lat. Niezmiennie od 2006 roku, od kiedy pytamy o tę kwestię, w nastawieniu Polaków brak zaufania przeważa nad postawami opartymi na otwartości.

CBOS

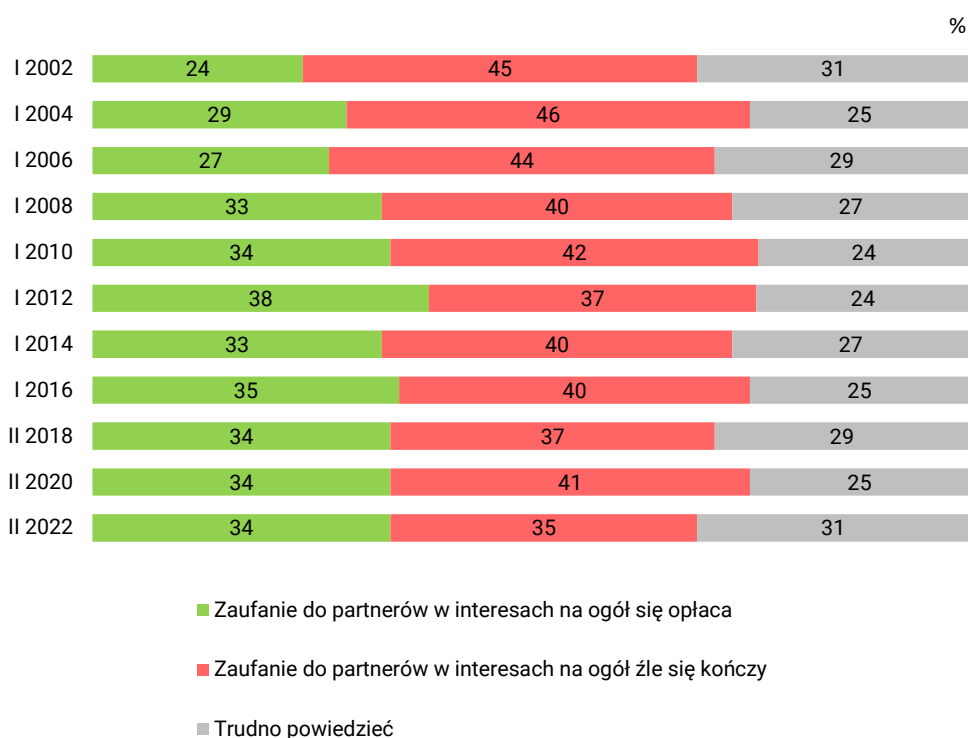
RYS. 2. Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma zaufania do nieznajomych, z którymi styka się Pan(i) w różnych sytuacjach?

Jeśli chodzi o zaufanie w biznesie, to zdania są podzielone. Badani porównywalnie często są zdania, że na ogół się ono opłaca (34%), co opowiadają się zachowaniem w tym obszarze ostrożności (35%). Blisko co trzeci ankietowany (31%) nie ma sprecyzowanego zdania na ten temat. W stosunku do poprzedniego pomiaru z lutego 2020 roku, z okresu sprzed pandemii, rzadziej wyrażane jest przekonanie, że zaufanie do partnerów w interesach na ogół źle się kończy (spadek z 41% do 35%), częściej natomiast respondenci nie mają sprecyzowanego zdania na ten temat (wzrost z 25% do 31%).

CBOS

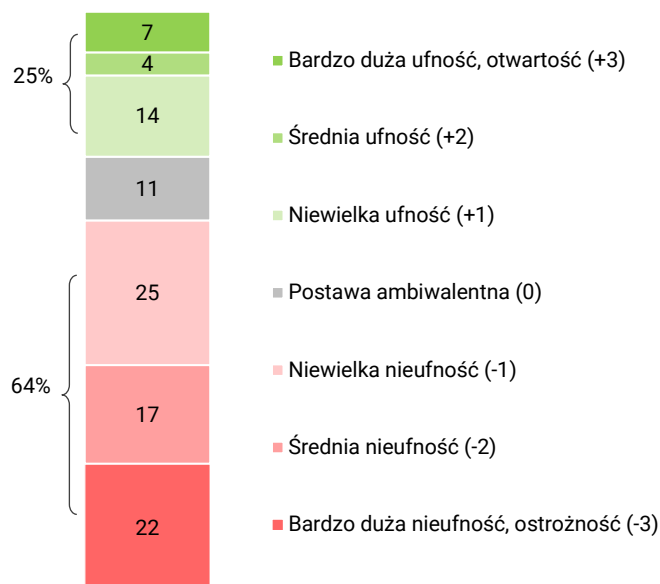
RYS. 3. Która z dwóch opinii dotyczących życia społecznego w Polsce jest bliższa Pana(i) poglądom?

Na podstawie odpowiedzi na pytania o ogólne zaufanie do ludzi oraz o zaufanie do nieznanomych i partnerów w interesach utworzony został **syntetyczny wskaźnik zaufania**, wyrażający pewną zgeneralizowaną postawę w stosunkach społecznych. Uwzględnia on odpowiednio przekodowane i zagregowane deklaracje dotyczące podzielanych przekonań w kwestii przyjmowania ufnej *versus* nieufnej postawy w relacjach społecznych. Indeks ten przyjmuje wartości od -3 (bardzo duża nieufność i ostrożność) do +3 (bardzo duże zaufanie i otwartość).

Analizując wartości tego wskaźnika można stwierdzić, że blisko dwie trzecie badanych (64%) wyraża postawę braku zaufania wobec innych, w tym ponad jedna piąta (22%) deklaruje nieufność we wszystkich trzech analizowanych aspektach. Postawę charakteryzującą się otwartością w relacjach z innymi wyraża 25% ankietowanych, przy czym duża otwartość, pozbawiona nieufności we wszystkich trzech analizowanych wymiarach, cechuje jedynie 7% respondentów.

RYS. 4. Ogólny wskaźnik zaufania (wartości według 7-stopniowej skali od -3 do +3)

Średnia wartość wskaźnika zaufania wynosi $-0,83$. Ujemna wartość oznacza, że w społeczeństwie polskim nieufność jest silniej artykułowana niż postawy oparte na otwartości i zaufaniu. Zaznaczyć należy, że z taką sytuacją mamy do czynienia niezmiennie od szesnastu lat, od kiedy pytamy o kwestie uwzględnione w tym wskaźniku. W stosunku do roku 2020 nieufność Polaków pogłębiła się, jest ona jednak mniejsza niż cztery lata temu. W całym analizowanym okresie wskaźnik zaufania osiągnął najniższą wartość w roku 2006.

TABELA 1

Ogólny wskaźnik zaufania – zmiany w czasie

Wartości według 7-stopniowej skali od -3 do +3	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022
	odsetki badanych								
Bardzo duża nieufność, ostrożność (-3)	26	18	21	19	25	22	25	18	22
Średnia nieufność (-2)	15	13	13	15	14	15	15	14	17
Niewielka nieufność (-1)	27	29	28	29	25	26	26	30	25
Postawa ambiwalentna (0)	10	10	9	10	8	9	7	10	11
Niewielka ufność (+1)	13	18	16	16	16	15	13	15	14
Średnia ufność (+2)	4	6	5	3	4	5	3	5	4
Bardzo duża ufność, otwartość (+3)	5	6	8	9	8	8	8	8	7
Średnia wartość na skali od -3 do +3	-0,98	-0,62	-0,66	-0,64	-0,79	-0,72	-0,89	-0,66	-0,83

Nieufność, brak zaufania (ujemne wartości wskaźnika zaufania) przeważa w prawie wszystkich analizowanych grupach społeczno-demograficznych. Indeks zaufania osiąga wartości dodatnie jedynie wśród absolwentów wyższych uczelni (0,01), kadry kierowniczej i specjalistów z wyższym wykształceniem (0,06), średniego personelu, techników (0,16) oraz respondentów praktykujących religijnie kilka razy w tygodniu (0,11).

Generalnie większym zaufaniem darzą innych osoby lepiej wykształcone (przede wszystkim z wykształceniem wyższym), mieszkające w większych miastach, znajdujące się w lepszej sytuacji materialnej – o wyższych dochodach *per capita*, bardziej zadowolone z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych.

Biorąc pod uwagę kwestie światopoglądowe oraz poglądy polityczne – są to respondenci praktykujący religijnie (przede wszystkim biorący udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu, a w drugiej kolejności – raz w tygodniu) oraz badani o prawicowych poglądach politycznych (zob. tabelę 2).

TABELA 2

		Syntetyczny indeks zaufania	
		Średnia	Odchylenie standardowe
Ogółem		-0,83	1,78
Płeć	Mężczyźni	-0,73	1,84
	Kobiety	-0,93	1,72
Wiek	18–24 lata	-1,12	1,58
	25–34	-0,65	1,71
	35–44	-0,71	1,92
	45–54	-0,80	1,88
	55–64	-0,81	1,83
	65 lat i więcej	-0,99	1,67
Miejsce zamieszkania	Wieś	-1,03	1,78
	Miasto do 19 999	-1,11	1,52
	20 000 – 99 999	-0,72	1,71
	100 000 – 499 999	-0,63	1,87
	500 000 i więcej mieszk.	-0,31	1,90
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	-1,20	1,43
	Zasadnicze zawodowe	-1,28	1,72
	Średnie	-0,99	1,66
	Wyższe	0,01	1,91
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	0,06	2,00
	Średni personel, technicy	0,16	1,89
	Pracownicy adm.-biurowi	-0,48	1,72
	Pracownicy usług	-0,97	1,65
	Robotnicy wykwalifikowani	-10,33	1,59
	Robotnicy niewykwalifik.	-1,38	1,89
	Rolnicy	-0,80	1,75
	Pracujący na własny rach.	-0,20	1,97
	Bezrobotni	-0,86	1,76
	Emeryci	-0,98	1,66
	Renciści	-1,17	1,58
	Uczniowie i studenci	-1,11	1,56
	Gospodynie domowe i inni	-1,72	1,27
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	-0,26	1,89
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	-0,81	1,87
	sekt. pryw. poza rolnict.	-0,65	1,84
	prywatnym gosp. rolnym	-0,66	1,87
Dochody na jedną osobę	Do 999 zł	-1,40	1,70
	Od 1000 zł do 1499 zł	-1,28	1,67
	Od 1500 zł do 1999 zł	-0,89	1,67
	Od 2000 zł do 2999 zł	-0,75	1,84
	3000 zł i więcej	-0,28	1,90
Ocena własnych war. mater.	Złe	-1,49	1,46
	Średnie	-0,98	1,71
	Dobre	-0,63	1,84
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	0,11	2,03
	Raz w tygodniu	-0,73	1,79
	1–2 razy w miesiącu	-1,14	1,72
	Kilka razy w roku	-0,88	1,85
	W ogóle nie uczestniczy	-0,96	1,69
Poglądy polityczne	Lewica	-0,95	1,75
	Centrum	-0,59	1,85
	Prawica	-0,72	1,86
	Trudno powiedzieć	-1,30	1,53

ZAUFIANIE W SFERZE PUBLICZNEJ

Podobnie jak w ubiegłych latach, poza zgeneralizowanym nastawieniem do innych, pytaliśmy także o stosunek do różnych instytucji i organizacji życia publicznego. Przedstawiliśmy badanym listę czternastu różnych instytucji i zapytaliśmy, jak bardzo im ufają.

Na czternaście instytucji ocenianych w sondażu w przypadku połowy przeważa zaufanie, w odniesieniu do pozostałych – mniejsza lub większa nieufność.

TABELA 3

Instytucje	Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma Pan(i) zaufania do wymienionych instytucji?						
	Zdecydowanie mam zaufanie	Raczej mam zaufanie	Zaufanie – ogółem	Raczej nie mam zaufania	Zdecydowanie nie mam zaufania	Brak zaufania – ogółem	Trudno powiedzieć
	w procentach						
Wojsko	24	52	76	9	5	14	10
NATO	24	46	70	11	4	15	15
Władze lokalne miasta, gminy	11	52	63	21	7	28	9
Policja	11	52	63	19	9	28	9
Unia Europejska	16	39	55	22	13	35	10
Urzednicy, administracja publiczna	3	50	53	25	10	35	12
Rzecznik Praw Obywatelskich	9	42	51	16	6	22	27
Prezydent	13	30	43	25	25	50	7
Sądy	2	31	33	33	20	53	14
Rząd	7	25	32	30	32	62	6
Media	3	26	29	35	20	55	16
Sejm i Senat	1	22	23	43	22	65	12
Trybunał Konstytucyjny	3	19	22	27	33	60	18
Partie polityczne	1	17	18	43	27	70	12

Zdecydowana większość badanych ma zaufanie do wojska (76%), NATO (70%), władz lokalnych miasta lub gminy (63%) oraz policji (63%). Ponad połowa darzy zaufaniem Unię Europejską (55%), urzędników i administrację publiczną (53%) oraz Rzecznika Praw Obywatelskich (51%).

Ponad dwie piąte ankietowanych wyraża zaufanie do prezydenta (43%), a mniej więcej jedna trzecia do sądów (33%), rządu (32%) oraz mediów (29%). Blisko co czwarty respondent ma zaufanie do Sejmu i Senatu (23%) oraz Trybunału Konstytucyjnego (22%), a najmniej – podobnie jak w ubiegłych latach – do partii politycznych (18%).

W stosunku do roku 2020, w mniejszym lub większym stopniu, spadło zaufanie do wszystkich instytucji uwzględnionych w sondażu i jednocześnie do wszystkich spośród nich – z wyjątkiem mediów – wzrosła nieufność. Największe spadki zaufania i zarazem znaczne wzrosty nieufności rejestrujemy w przypadku Trybunału Konstytucyjnego (spadek zaufania o 18 punktów procentowych i wzrost nieufności o 23 punkty), Unii Europejskiej (spadek zaufania o 18 punktów i wzrost nieufności również o 18 punktów), prezydenta (spadek zaufania o 15 punktów i wzrost nieufności o 14 punktów) oraz rządu (spadek zaufania o 14 punktów i wzrost nieufności o 17 punktów). Zaznaczyć należy, iż dwa lata temu odnotowaliśmy wzrost zaufania do wielu instytucji i organizacji, a tegoroczne wyniki nie różnią się znacząco od poprzednich pomiarów – z 2018 roku. W stosunku do wyników z roku 2018 obecnie nie zmieniło się istotnie na przykład zaufanie do Unii Europejskiej, sądów oraz urzędników administracji publicznej. Na podobnym poziomie, w porównaniu z rokiem 2016, utrzymuje się zaufanie do policji i wojska, natomiast zaufanie do NATO – wzrosło (w 2018 roku nie pytaliśmy o te instytucje).

TABELA 4

Instytucje	Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie do wymienionych instytucji?																													
	I 2002			I 2004			I 2006			I 2008			I 2010			I 2012			I 2016			II 2018			II 2020			II 2022		
	Tak	Nie	Tp	Tak	Nie	Tp	Tak	Nie	Tp	Tak	Nie	Tp	Tak	Nie	Tp	Tak	Nie	Tp	Tak	Nie	Tp	Tak	Nie	Tp	Tak	Nie	Tp	Tak	Nie	Tp
	w procentach																													
Wojsko	76	16	8	76	16	8	76	17	7	84	10	6	76	13	11	74	15	11	79	10	11	-	-	-	83	8	9	76	14	10
NATO	63	18	19	59	21	20	63	19	18	68	11	21	59	20	21	57	20	23	62	17	21	-	-	-	80	6	14	70	15	15
Policja	62	30	8	56	36	8	59	34	7	75	19	6	63	29	8	65	28	7	65	27	8	-	-	-	71	21	8	63	28	9
Władze lokalne miasta/gminy	43	41	17	53	34	13	56	33	11	68	23	9	55	34	11	58	31	11	64	23	13	65	23	12	74	17	9	63	28	9
Unia Europejska	49	30	21	46	34	19	62	24	14	73	12	15	60	23	17	58	26	16	56	27	17	53	32	16	73	17	10	55	35	10
Urzednicy administracji publicznej	31	52	17	33	54	14	38	50	12	53	33	14	42	47	11	45	41	14	50	33	17	54	32	14	61	23	16	53	35	12
Rzecznik Praw Obywatelskich	-	-	-	-	-	-	69	13	18	62	15	24	55	21	24	60	16	24	63	12	25	54	14	32	64	12	24	51	22	27
Prezydent	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60	32	8	58	36	6	43	50	7
Sądy	40	49	11	31	60	8	39	51	10	59	29	12	44	45	11	45	44	11	45	42	13	33	50	18	42	45	13	33	53	14
Rząd	42	45	13	21	68	11	47	40	13	56	32	13	31	60	9	39	49	12	38	50	12	44	46	10	46	45	9	32	62	6
Mediów																									32	55	13	29	55	16
Sejm i Senat	28	54	18	21	67	12	30	54	16	39	44	17	21	68	11	29	55	15	30	54	16	34	53	13	33	45	22	23	65	12
Trybunał Konstytucyjny																			37	36	27	24	50	26	40	37	23	22	60	18
Partie polityczne	15	65	19	13	72	15	24	61	15	28	54	18	14	76	10	20	65	15	20	65	15	20	65	15	24	56	20	18	70	12

* W tabeli połączone odsetki odpowiedzi *zdecydowanie mam zaufanie* i *raczej mam zaufanie* oraz *zdecydowanie nie mam zaufania* i *raczej nie mam zaufania*. Na szarym tle zaznaczono odsetki wskazujące na przewagę deklaracji wyrażających zaufanie lub nieufność

Tp – Trudno powiedzieć

Na podstawie odpowiedzi na pytania o stosunek do poszczególnych instytucji stworzony został syntetyczny **wskaźnik zaufania w sferze publicznej** – wyrażający liczbę instytucji, na czternaście uwzględnionych w sondażu, darzonych zaufaniem. Średnia wartość tego wskaźnika wynosi 6,19 – co oznacza, że przeciętny Polak ufa mniej niż co drugiej instytucji, o którą pytaliśmy w badaniu.

Zaufanie do instytucji publicznych nie jest zbyt mocno zróżnicowane społecznie, zauważyć jednak można, że trochę większe zaufanie do różnych organizacji mają starsi respondenci, w wieku 55 lat lub więcej, mieszkańcy wsi, ankietowani zadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych, a w grupach społeczno-zawodowych – emeryci.

Biorąc natomiast pod uwagę poglądy polityczne i kwestie światopoglądowe – większym zaufaniem charakteryzują się badani uczestniczący w praktykach religijnych co najmniej raz w tygodniu oraz osoby identyfikujące się z prawicą.

TABELA 5

		Wskaźnik zaufania w sferze publicznej	
		Średnia	Odchylenie standardowe
Ogółem		6,19	3,55
Płeć	Mężczyźni	6,42	3,51
	Kobiety	5,99	3,58
Wiek	18–24 lata	5,45	3,67
	25–34	5,52	3,57
	35–44	5,94	3,60
	45–54	5,86	3,59
	55–64	6,92	3,50
	65 lat i więcej	6,95	3,23
Miejsce zamieszkania	Wieś	6,42	3,77
	Miasto do 19 999	6,24	3,40
	20 000 – 99 999	6,27	3,51
	100 000 – 499 999	5,78	3,42
	500 000 i więcej mieszk.	5,68	3,01
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	6,22	4,00
	Zasadnicze zawodowe	6,37	3,80
	Średnie	5,89	3,34
	Wyższe	6,44	3,30
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	6,29	3,21
	Średni personel, technicy	6,42	3,10
	Pracownicy adm.-biurowi	6,32	3,45
	Pracownicy usług	5,42	3,62
	Robotnicy wykwalifikowani	6,05	3,71
	Robotnicy niewykwalifik.	4,49	4,15
	Rolnicy	6,70	3,59
	Pracujący na własny rach.	6,11	3,72
	Bezrobotni	4,48	3,56
	Emeryci	7,12	3,21
	Renciści	5,24	3,87
	Uczniowie i studenci	5,91	3,95
Gospodynie domowe i inni	5,19	3,64	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	6,18	3,59
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	5,66	3,82
	sekt. pryw. poza rolnict.	6,01	3,37
	prywatnym gosp. rolnym	6,71	3,72
Dochody na jedną osobę	Do 999 zł	5,99	3,98
	Od 1000 zł do 1499 zł	6,38	3,50
	Od 1500 zł do 1999 zł	7,39	3,77
	Od 2000 zł do 2999 zł	6,80	3,21
	3000 zł i więcej	6,33	3,01
Ocena własnych war. mater.	Złe	4,63	3,25
	Średnie	5,59	3,47
	Dobre	6,91	3,51
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	7,27	3,73
	Raz w tygodniu	7,20	3,61
	1–2 razy w miesiącu	6,74	3,48
	Kilka razy w roku	6,16	3,51
	W ogóle nie uczestniczy	5,11	3,05
Poglądy polityczne	Lewica	5,76	3,21
	Centrum	6,35	3,34
	Prawica	7,64	3,24
	Trudno powiedzieć	4,65	3,60

Niezmiennie od lat zdecydowana większość Polaków uważa, że w stosunkach z innymi trzeba być bardzo ostrożnym, a osoby ufające innym, nieznanym, a także doceniające rolę zaufania w biznesie należą do mniejszości. Po odnotowanym dwa lata temu wzroście odsetka badanych deklarujących zaufanie do innych, nieznanym, w tym roku rejestrujemy spadek i powrót do poziomu z roku 2018. W ciągu ostatnich dwóch lat, w porównaniu z okresem sprzed pandemii, zmniejszył się natomiast odsetek ankietowanych uważających, że zaufanie do partnerów w interesach na ogół źle się kończy, a wzrósł tych, którzy nie mają sprecyzowanego zdania w tej kwestii.

Jeszcze przed inwazją Rosji na Ukrainę, spośród różnych instytucji i organizacji, o które pytaliśmy w sondażu, Polacy największym zaufaniem darzyli wojsko oraz NATO. Duże zaufanie badani mają również do policji, władz lokalnych oraz Unii Europejskiej. W stosunku do roku 2020, w mniejszym lub większym stopniu, spadło zaufanie do wszystkich instytucji uwzględnionych w sondażu. Zaznaczyć jednak należy, że dwa lata temu odnotowaliśmy wzrost zaufania do wielu instytucji i organizacji, a tegoroczne wyniki nie różnią się znacząco od poprzednich pomiarów – z 2018 roku.

Opracowała

Małgorzata Omyła-Rudzka